

УНИВЕРЗИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" БИТОЛА
ТЕХНОЛОШКО-ТЕХНИЧКИ ФАКУЛТЕТ – ВЕЛЕС

Е Л А Б О Р А Т

ЗА ВОВЕДУВАЊЕ НА ПРОГРАМА ЗА
ВТОР ЦИКЛУС НА АКАДЕМСКИ СТУДИИ

Н У Т Р И Ц И О Н И З А М

Две години

Велес, ноември 2011 година

Име на студиската програма	НУТРИЦИОНИЗАМ
Самостојна високообразовна институција во која се изведува студиската програма	Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола
Единица на универзитетот во која се изведува студиската програма	Технолошко-технички факултет
Образовно -научно поле	2. Техничко-технолошки науки 4. Биотехнички науки 3. Медицински науки и здравство
Научна, стручна или уметничка област	2. 21 <i>Технологија на прехранбени производи</i> ; Област 22108 <i>Друго</i> ; 4.14 <i>Прехранбена технологија</i> ; Област: 41401 <i>Нутриционизам</i> ; 3.05 <i>Здравствена нега</i> ; Област: 30503 <i>Исхрана и диететика</i>
Вид на студии	Академски (II циклус студии)
Обем на студиите изразен во ЕКТС кредити	120 ЕКТС кредити
Научен назив	Магистер по нутриционизам
Времетраење на студиите, во години	Две години
Учебна година во којашто ќе започне реализацијата на студиската програма	2012/2013
Број на студенти што се планира да се запишат на студиската програма	25 студенти
Јазик на којшто ќе се изведува студиската програма	Македонски/ англиски
Година кога програмата е акредитирана	
Веб страна на којашто се наоѓаат податоци за студиската програма	http://www.tffv.uklo.edu.mk http://www.uklo.edu.mk

Прилог бр. 1**Задолжителни компоненти кои треба да ги поседуваат студиските програми од првиот и вториот циклус на студии****1. Карта на високообразовната установа:**

Назив на високообразовната установа	Република Македонија Универзитет “Св. Климент Охридски” – Битола Технолошко-технички факултет - Велес
Седиште	Ул. Петре Прличков бр. 42, Велес
Вид на високообразовната установа	Јавна
Податоци за основачот (на приватната високообразовната установа)	/
Податоци за последната акредитација	Решение на Одбор за акредитација бр. 02, 167/3 од 03.09.2009 год.
Студиски и научно-истражувачки подрачја за кои е добиена акредитација	Технолошко-технички науки
Единици во состав на високообразовната установа	/
Студиски програми што се реализираат во единицата која бара проширување на дејноста со воведување на нова/и студиска/и програма/и	Прв циклус : Прехрамбена технологија и биотехнологија Нутриционизам
Податоци за просторот наменет за изведување на наставната и истражувачката дејноста	1288 м ² - нето простор за изведување настава шест училници со 50 седишта два компјутерски центри , бесплатен пристап до интернет, библиотека
Податоци за опремата за изведување на наставната и истражувачката дејност	60 компјутери; 7 лаптопи; 6 видеобимови; 6 принтери; 2 графоскопи и др.
Број на студенти за кој е добиена акредитација	700
Број на студенти (првпат запишани)	135
Број на лица во наставно-научни, научни и наставни звања	6 професори
Внатрешни механизми за обезбедување и контрола на квалитет на студиите	студентска анкета самоевалуација
Податоци за последната спроведена надворешна евалуација на установата	

Дескриптори на квалификациите

1а. Општи дескриптори на квалификациите со кои се одредуваат резултатите од учењето за студската програма од вториот циклус на студии по Нутриционизам

Знаење и разбирање	Покажува знаење и разбирање за биотехничките науки, во подрачјето на прехранбената технологија, како и медицински науки и здравството кои се надградуваат врз првиот циклус, применувајќи методологии соодветни за решавање сложени проблеми, како на систематски, така и на креативен начин, што обезбедува основа или можност за оригиналност во развивањето и/или примената на автономни идеи во контекст на научните студии. Способност за употреба на проширено и продлабочено знаење. Покажува високо ниво на професионална компетентност во едно или повеќе специфични научни полиња како што се биотехничките, технолошко-техничките, медицинските науки и здравството. Поседува знаење од една или повеќе предметни области вклучувајќи нутриционизам, исхрана и диететика, прехранбена технологија, како и здравствени индикатори кои, во дадените научни полиња на биотехничките, технолошко-техничките, медицински науки и здравството се базираат на најреномирани меѓународни истражувања.
Примена на знаењето и разбирањето	Способност за критичко, независно и креативно решавање на проблеми со одредена оригиналност во нови или непознати средини и во мултидисциплинарен контекст поврзани со нутриционизмот, односно со биотехничките, технолошко-техничките, медицинските науки и здравството. Способност за анализирање, синтетизирање и интегрирање на знаењето поврзано со општо здравје и социјалните проблеми. Практична примена на здобиеното знаење во решавање проблеми и донесување одлуки.
Способност за проценка	Способност за справување со сложени прашања, систематски и креативно, за солидно проценување дури и при некомплетни и ограничени информации, но кои ги вклучуваат личните, општествените и етичките одговорности при примената на стекнатото знаење. Способност за оценување и селекција на научни теории, методологии, алатки и општи вештини од предметните области: биотехничките, технолошко-техничките, медицинските науки и здравството и поставување на нови анализи и решенија на научна основа.
Комуникациски вештини	Способност за размена на заклучоци и предлози со аргументирање и со рационално поткрепување на истите, како со стручни, така и со нестручни лица, јасно и недвосмислено. Преземање значителна одговорност за заедничките резултати; водење и иницирање активности од областа на нутриционизмот, исхрана и диететика и иновативни технологии во прехранбената индустрија.
Вештини на учење	Способност за препознавање на личната потреба за понатамошно знаење и способност за независно и самостојно делување при стекнувањето нови знаења и вештини во општествени рамки. Способност за преземање одговорност за понатамошен професионален развој и усовршување во биотехничките науки, технолошко-техничките, науката за храна, исхрана и диететика повзана со јавното здравје.

1 б. Специфични дескриптори на квалификациите со кои се одредуваат резултатите од учењето за студската програма од вториот циклус по Нутриционизам

Квалификациите кои означуваат успешно завршување на вториот циклус на студии -120 кредити (ЕКТС) се доделуваат на лице кое ги исполнува следните дескриптори на квалификации. Квалификацијата во Националната рамка е компатибилна со соодветната квалификација од Европската рамка на високо-образовни квалификации во научната област Нутриционизам. Изготвена е на основа на Драфт-документот, подготвен во рамките на Европскиот проект “DIETS2” Thematic network for dietetics (2010-2013), EPACMUS програма, финансирана од Европската комисија, во која Република Македонија е асоцијативен партнер.

Знаење и разбирање

- Дефинира критичка синтеза и опишува интегрирање на релевантните сознанија од различни дисциплини кои ја поткрепуваат уметноста и науката на нутриционистичката практика, објаснува теоретски концепт на кој се базира нутриционизмот, особено комплексната поврзаност меѓу здравјето на луѓето и храната (ова знаење се однесува на теоретските основи на професијата и нејзината практика).
- Набројува нутритивни испитувања, препознава нутритивни промени на база на податоци, ефекти на диетотераписките третмани на нутритивно-поврзаните хронични болести.
- Објаснува техники и современи трендови поврзани со процесирањето на храната во насока на добивање на храна со задржани оптимални нутритивни вредности.
- Дискутира за структурата, составот, функцијата и нутритивните карактеристики на присутните макро- и микронутриенти и биолошко-активните компоненти во храната, нивната улога и промени во текот на подготовката и чување на храната.
- Објаснува современ концепт за функционална, органска и нова храна и дискутира за ефектите на одредени групи на фитохемикалии со изразени биолошко активни карактеристики врз здравјето на човекот.
- Класифицира потенцијални извори на контаминација и го опишува начинот на влијание на токсичните материи во храната врз здравјето на човекот, објаснува ефекти (позитивни и негативни) на присутните микроорганизми и ензими во процесите на подготовка на храната.

Примена на знаењето и разбирањето

- Идентификува потреби на пациентите во сложени ситуации поврзани со здравјето, социјалните ситуации и животната средина и известува за поврзаноста меѓу исхраната и социо-економските фактори.
- Одбира диететски интервенции, вклучувајќи скрининг, процена, идентификација на потребите, формулирање на целите, планирање и оценување на резултатите.
- Спроведува диететски анализи, анализи на активности поврзани со диететскиот процес и потребите на пациентот, третман и

		<p>советување на пациентите применувајќи специјални диететски модифицирани производи (функционална храна, органска и нови храни).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поставува диететска дијагноза на основа на анализи и интерпретација на добиените податоци кај пореметувања на енергетската рамнотежа и нутритивно-поврзани болести на поделни органски системи . - Развива едноставни стратегии за да се промовира здравствено безбедната храна и здравиот избор на храна во рамките на јавното здравје. - Правилно одбира техники и постапки за да го оптимизира процесот на преработка на храната во насока на добивање на продукт со висок нутритивен квалитет, планира и поставува производство на нови видови храна со очекувани функционални карактеристики. - Планира оправдана примена на педагошките способности (студенти, пациенти, други професионалци). 	
	Способност за проценка	<ul style="list-style-type: none"> - Употребува потребни истражувањата за развивање на нови знаења и постапки за интегрирање на различни подрачја во домен на нутриционизмот. - Селектира активности, односно методи на третман на основа на познавања на практичните препораки на најдобрата практика во Европската унија и САД. - Одбира ефективни методи за промени во однесувањето кај група луѓе или индивидуи. - Превзема соодветни техники на евалуација и анализа на резултатите со цел да се промени пристапот во нутритивните превентивни интервенции. - Дебатира теми од областа на нутриционизмот и улога на храната врз здравјето на поединецот и популацијата во поширок општествен контекст (food labeling, health claims, declaration). - Предлага и аргументира избор на постапка за процесирање на храна со оптимален нутритивен квалитет пред авторитети во индустријата. 	
	Комуникациски вештини	<ul style="list-style-type: none"> - Почитува етички кодекс и кодекс на однесување во раководење со информациите: приватност, заштита на информациите, достапност на информациите до пациентите. - Формулира истражување, критички размислува, развива идеи како да се применат новите сознанија, владее со методологија за истражување и поседување на систематски пристап за решавање на поединечни проблеми. - Развива интерперсонална комуникација, во говорна и пишана форма, развива многу добри организациони способности и демонстрира лидерски способности. - Гради ефективна комуникација со пациенти во мултидисциплинарна средина, работа во мултидисциплинарен тим, со многу други различни специјалисти (доктори, медицински 	

		<p>сестри, фармаколози, технолози и инженери, психолози, креатори на здравствената политика и други).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Почитува различни култури и обичаи. 	
	Вештини на учење	<ul style="list-style-type: none"> - Развива капацитет за вклучување во доживотно учење и демонстрирање промени во практичната работа. - Критички испитува и развива нутритивно-поврзани истражувачки протоколи, формулира препораки за примена на нутриционизмот и диететиката и нивна евалуација. - Креира иницијативи за подобрување на нутритивното здравје на индивидуално и популационо ниво. - Планира, креира и учествува во производство на нови видови храна со очекувани функционални карактеристики. - Развива, спроведува и евалуира епидемиолошки истражувања во јавното здравство и исхраната применувајќи биостатистички методи. 	
2.	<p>Одлука за усвојување на студиската програма од Наставно - научниот совет на единицата, односно Наставничкиот совет на самостојната висока стручна школа или Научниот совет на научната установа</p> <p>На 12.10.2011 год. од страна на Наставно-научниот совет на Технолошко-технички факултет – Велес, Универзитет „Св.Климент Охридски“ е донесена одлука за усвојување на двегодишна студиска програма од втор циклус под наслов Нутриционизам. Одлуката е дадена во прилог бр. 1 на овој документ.</p>		
3.	<p>Одлука за усвојување на студиската програма од Ректорската управа или Универзитетскиот сенат односно Советот на научната установа</p> <p>На 30.11.2011 год. од страна на Ректорската управа и Сенатот на универзитетот „Св.Климент Охридски“ е донесена одлука (07-1541/6-2) за усвојување на студиската програма од втор циклус насловена како Нутриционизам. Одлуката ќе биде дадена во прилог бр. 2 на овој документ.</p>		
4.	<p>Научно-истражувачко поле, подрачје и област, каде припаѓа студиската програма</p> <p>Научно-истражувачко поле, подрачје и област, каде припаѓа студиската програма</p> <p>Студиската програма припаѓа во следните научно-истражувачки полиња:</p> <p>2. Техничко-технолошки науки, 4. Биотехнички науки и 3. Медицински науки и здравство.</p> <p>Студиската програма ги вклучува следните подрачја:</p> <p>2. 21 <i>Технологија на прехранбени производи</i>; Област: 22108 Друго;</p> <p>4.14 <i>Прехранбена технологија</i>; Област: 41401 Нутриционизам;</p> <p>3.05 <i>Здравствена нега</i>; Области: 30503 Исхрана и диететика и 30511 друго; 3.08 <i>Јавно здравство и здравствена заштита</i>.</p>		
5.	<p>Вид на студиската програма (академски или стручни студии)</p> <p>Студиската програма која се предлага со овој елаборат е од видот на академски студии.</p>		
6.	<p>Степен на образование (прв односно втор циклус студии)</p> <p>Предложената студиска програма се однесува на втор циклус на студии.</p>		
7.	<p>Цели и оправданост за воведување на студиската програма</p> <p>Нутриционизмот е мултидисциплинарна, апликативна област која се темели на науката за храна</p>		

(Food science) и исхрана (Nutrition). Проучува состав на храната, природа на нутриентите и нивното метаболизирање во организмот, нутритивните потреби на луѓето во текот на животот, диетните ефекти на храната врз здравјето и начинот на кој храната може да се примени во унапредување на здравјето. Воедно, нутриционизмот го изучува влијанието на храната врз намалување на ризикот за појава на болести, како и во лекување на болестите, на индивидуално и популационо ниво. Во нутриционизмот се вклучени знаења од земјоделските науки, прехранбената технологија, биотехнологија, медицина, социологија, психологија и економија.

Нутриционист или диететичар е професионално квалификувано лице во областа исхрана и диететика, потврдено од националните авторитети. Нутриционистот има знаења и вештини да ја аплицира науката за храна и исхрана во едукација и исхрана на група луѓе или поединци со цел унапредување на здравјето, превенција и лекување на болестите.

Мисија на програмата:

Равој на нутриционизмот на научно и професионално ниво вклучувајќи:

- Едуцирање на професионален кадар кој ќе работи на развој и напредок на свеста на луѓето за здравата храна и исхрана;
- Создавање кадар кој ќе одговори на современите потреби во заедницата и индустријата во насока на развивање на технологии за нови храни со подобрени нутритивни карактеристики и креирање на функционални храни.
- Создавање мост меѓу академијата и индустријата со што ќе се зајакнување економскиот и социјален развој.

Стратешки цели:

- Проширување на едукативните активности поврзувајќи ги наставните содржини во прехранбената технологија (технологии на храни, иновативните технолошки процеси, нови храни) со знаења од медицината, во насока на унапредување на јавното здравје, превенција на болестите и лекување;
- Трансформирање на „научната идеја“ во „продукт“, притоа соработувајќи со значителен број стопански субјекти по пат на креирање синергија меѓу виоското образование и практиката, истражувањето и технолошкиот трансфер инволвирајќи го наставниот академски кадар, истражувачите, студентите, како и малите и средни претпријатија во серија на активности и услуги;
- Креирање нов модел на едукативна-истражувачка-бизнис интеракција, вклучена во најдобрата практика;
- На основа на утврдување на националните потреби за едукација на кадар во областа на храната, исхраната и диететиката, по утврдување на постојните капацитети за едукација да се утврдат стандарди за едукација и практикување на нутриционизмот, на ниво на универзитетите, во вториот циклус на студии - постдипломски студии;
- Едукација на кадри од различни дисциплини кои имаат желба да се стекнат со знаење, искуство и способности за истражување и работа во одредени области на науката за храна, нејзиното влијание врз нормалниот развој и функции на човечкиот организам, како и морбогеното влијание на храната и неправилната исхрана во појава на одредени болести и патолошки состојби;
- Да се зајакне интернационалното мрежно поврзување меѓу истражувањата и технолошкиот трансфер, можноста за интернационална мобилност на наставниот кадар

и студентите во насока на развој на интернационални проекти, менаџирање на истражувања и иновации;

- Да се влијае на промена на образовната политика и да се зајакне интернет, веб-базираната едукација во комуникација помеѓу сите нивои на едукација во образовниот систем на Република Македонија, во домен на нутриционизмот.
- Глобална цел на оваа академска студиска програма во домен на науката за храна и исхрана е формирање на професионално квалификувани лица со знаење поврзано со науката за храна, нејзино производство и процесирање, влијанието врз нормалниот развој, одржување на здравјето, превенција и лекување на болестите, на индивидуално и популационо ниво

Оправданост:

- Потребата и оправданоста од едукативни студиски програми во домен на нутриционизмот и диететиката беше потенцирана од експертите во Комитетот за унапредување на здравствениот систем при Министерството за здравство на Република Македонија, во 2009 година. (<http://sc-healthreform.org.mk/webmk/edocs/4556.html> , <http://sc-healthreform.org.mk/webmk/>);
- Согласно статистичките податоци публикувани во *Светскиот извештај за здравје на СЗО под наслов “Редуктирање на ризикот, подобрување на здравото живеење” (WHO World Health Report “Reducing risks, promoting healthy life”, 2002)*, како и на база на *Глобалната стратегија за исхрана, физичка активност и здравје на СЗО (WHO Global Strategy on diet, physical activity and health, 2004)* која што веќе е имплементирана ширум светот е потврдено дека здравјето на населението како во развиените, така и во земјите во развој зависи од начинот на исхрана и нивото на физичка активност.
- Влијанието на неправилната исхрана врз појава на хроничните болести беше тема на Светскиот самит на Обединетите нации што се одржа во Њујорк, САД (19-20 септември, 2011). По тој повод беше усвоена политичка декларација во која беше потенцирано да се прекине производството на нездрава храна од страна на индустријата, да се елиминираат сите форми на малнутриции и заедницата да превземе мерки за здравиот начин на исхрана на населението поврзан со редуцирање на бројни хронични болести (васкуларни, канцер, дијабетес, здебеленост (http://www.who.int/nmh/events/un_ncd_summit2011/en/index.html). Влијанието на здравиот начин на живеење врз контрола на хроничните болести беше исто така беше тема на Првата глобална министерска конференција што се одржа во Москва, Русија, од 28 – 29 април 2011. (http://www.who.int/nmh/events/moscow_ncds_2011/en/) ;
- Бројни научни сознанија кои ја потврдија значајната улога на храната и правилната исхрана во унапредување на здравјето и превенција на нутритивно-поврзаните болести и состојби, вклучувајќи ги хроничните незаразни болести, наметнаа неопходна потреба за развој на нутриционистиката во унапредување на јавното здравје, како и обезбедување на клинички нутриционисти;
- Едукацијата е особено значајна за здравствените работници, како и други профили тесно поврзани со прехранбената индустрија и биотехнологијата. Исто така, развојот и напредокот на свеста на луѓето за здравата храна и исхрана наметна потреба за развој на нутриционизмот во Република Македонија;
- Дефицит на научен и специјализиран кадар од оваа област го оправдува развојот на дејноста во Република Македонија. Покрај глобалните научни и образовни трендови,

сеуште оваа научна гранка се изучува спорадично и е едино дел од образовните програми (сегменти) во поедини додипломски предмети во медицинските науки, биотехнолошките и земјоделските;

- Министерството за здравство нема развојна компонента во Националната јавно здравствена стратегија на Република Македонија, во делот *унапредување на здравјето низ препораки за здрава исхрана на база на традиционалната храна и исхрана*;
- Согледувајќи ја важноста на правилната исхрана, пред се за здравјето на луѓето, воедно вклучувајќи го економскиот аспект од производство на здрава и квалитетна храна достапна за сите, од средината на 20-от век започнаа да се имплементираат посебни образовни програми за нутриционизам во САД и Европа.

Студиската програма за вториот циклус студии по нутриционизам е изготвена во согласност со:

- Болоњската декларација (1999)
- Европските стандарди за подобрување на нутриционистичките академски и практични курикулуми (2010).
- Унапредување на атрактивноста и европската димензија во домен на високата едукација и воспоставување на Европскиот кредит трансфер систем (ЕКТС).

Моделот на дизајнирање, планирање и имплементација на курикулумот во вториот циклус на студии е во рамките на методологијата предложена во проектот на Европската унија „Tuning“ (2009) и Даблинскиот опис за дизајнирање на програми (2004), во недостаток на национални препораки за креирање на програми во научната област нутриционизам.

Исто така, применета е минимална стандардна рамка во која е потребно да биде поставен курикулумот за стекнување на квалификацијата магистер по нутриционизам, изготвена во рамките на Европскиот проект “DIETS2”, EPACMUS програма финансирана од Европската комисија (2010-2013).

Сите активности на Технолошко-Техничкиот Факултет Велес, Универзитет Св.Климент Охридски Битола во рамките на вториот циклус на студии по нутриционизам ќе се реализираат во соработка со следните Универзитети во земјата и странство:

1. Универзитет Св.Кирил и Методиј, Скопје, Република Македонија;
2. Глазгов Каледониан Универзитет, Англија;
3. Универзитет од Загреб, Хрватска;
4. Универзитетот од Белград, Србија;
5. Универзитет во Љубљана, Словенија.

Години и семестри на траење на студиската програма

8. Со цел да се овозможи проширување на знаењата од научната област нутриционизам и вклучување во програмата на сите оние дипломирани студенти кои не ги исполнуваат условите за упис на студиите во едногодишната програма, изготвивме двегодишна програма за постдипломски студии.

Двегодината студиска програма е наменета примарно за оние дипломирани студенти кои:

- имаат стекнато најмалку 180 кредити од претходно завршените додипломски студии (прв циклус) и/или
- немаат стекнато соодветни предзнаења од наведените научни подрачја, односно немаат завршено адекватни додипломски студии и покрај тоа што имаат стекнато 240 кредити.

Вториот циклус на студии вклучува магистерска тема базирана на истражување или апликативен проект, како и професионална работа/практичен дел.

9.	<p>ЕКТС кредити со кои се стекнува студентот</p> <p>Во секој семестар е потребно студентот да оствари 30 кредити што вкупно изнесува во текот на четири семестри, 120 кредити. Изработка и пишување на тезата, односно магистерската работа вклучува 25 кредити .</p>
10.	<p>Начин на финансирање</p> <p>Вториот циклус на студии по нутриционизам ќе се финансира од уписнината на студентите кои ќе се запишат во програмата.</p>
11.	<p>Услови за запишување</p> <p>1. Сите заинтересирани студенти со завршени четири или повеќе годишни додипломски студии, а кои имаат освоено 240 кредити, но не припаѓаат на следните научни подрачја, можат да се запишат во вториот циклус на студии по нутриционизам во времетраење од две години:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нутриционизам, - прехранбена технологија и биотехнологија, - медицинските и ветеринарни науки, - земјоделски науки и храна и - биолошки науки <p>2. Сите студенти кои имаат стекнато најмалку 180 кредити од претходно завршените додипломски студии (прв циклус).</p> <p>Со запишување на овие студии, студентот се стекнува со статус: студент на втор циклус на студии. Лица од странство кои ги исполнуваат конкурсните услови можат да се запишат на вториот циклус студии.</p> <p>Потребно е одлично познавање на англискиот јазик: течно зборување, пишување и читање.</p>
12.	<p>Информација за продолжување на образованието</p> <p>По завршување на вториот циклус на студии по нутриционизам, студентот стекнува право да продолжи со образованието во третиот циклус на студии (докторски студии по нутриционизам) надвор од Република Македонија, а е предвидено основање и на трет циклус на студии од оваа област во иднина.</p>
13.	<p>Утврден сооднос помеѓу задолжителните и изборните предмети, со листа на задолжителни предмети, листа на изборни предмети и дефиниран начин на избор на предметите</p> <p>Програмата вклучува задолжителни и изборни предмети од прехранбено-биотехнолошките и нутриционистичките науки, како и базичните и медицински науки, вклучувајќи исхрана во јавното здравство . Студиската програма ги вклучува следните области во нутриционизмот.</p> <p>Релевантен материјал е вклучен од соодветните субдисциплини:</p> <ul style="list-style-type: none"> - методи на научно истражувачката работа со биостатистика (biostatistics), - наука за храната (food science), - прехранбена технологија и биотехнологија (food technology and biotechnology) - биохемиска основа на исхраната – напредно ниво (nutritional biochemistry),

- исхрана кај човекот и диететика (human nutrition and dietetics),
- диетотерапија кај нутритивно-поврзаните хронични незаразни болести,
- исхрана и јавно здравство (public health nutrition),
- одбрани поглавја од клиничка нутриционистика (clinical nutrition).

Програмата предвидува две годишни студии, односно четири семестри.

Во согласност со последните измени на Законот за високото образование, **наставните предмети во студиската програма се поделени во три групи**: група на **задолжителни предмети**, група на изборни предмети кои студентите самостојно ги избираат од редот на сите наставни предмети застапени на единицата на Универзитетот (**изборни предмети група 1**) и изборен предмет кој студентите самостојно го избираат од редот на сите изборни наставни предмети застапени во студиските програми на единиците на државните универзитети (**изборен предмет група 2**).

Во првата година се вклучени пет задолжителни (ЗП) и два изборни предмети (ИП) од *група 1*, додека втората година содржи три задолжителни, два изборни предмети од *група 1*, еден изборен предмет од *група 2* и изработка на магистерски труд. Изборните предмети од група 1 се поделени во подгрупи. Студентот има право да избере по еден изборен предмет од соодветната подгрупа на изборните предмети од група 1.

Со полагање на предвидените предмети и изработката на магистерскиот труд студентот освојува вкупно 120 кредити.

Студентите во договор со менторот кој го избираат го изработуваат магистерскиот труд. Студентите имаат право на избор на ментор, а одлуката за потврдување на менторот ја донесува Наставничкиот совет на Технолошко-техничкиот факултет во Велес.

Подолу е дадена листата на задолжителни и изборни предмети од вториот циклус на студии:

Прва година

➤ **ЗАДОЛЖИТЕЛНИ предмети**

1. Изучување на одбрани поглавја од функционалната анатомија на човекот – 10 кредити;
2. Нутритивна физиологија – 10 кредити;
3. Нутритивни аспекти на состојките во храната – 10 кредити;
4. Методи за процена на квалитет на исхраната - 6 кредити;
5. Одбрани поглавја од прехранбената технологија и биотехнологија – 10 кредити;

➤ **ИЗБОРНИ предмети**

Изборни предмети во група 1 (подгрупа А):

1. Исхрана и јавно здравје – 8 кредити
2. Диетотерапија кај заболувања на одредени органски системи – 8 кредити

Изборни предмети во група 1 (подгрупа Б):

1. Биоактивни компоненти во храната – 6 кредити
2. Прехранбена микробиологија – 6 кредити

Втора година

➤ **ЗАДОЛЖИТЕЛНИ предмети**

1. Методи на научно-истражувачката работа со биостатистика – 7 кредити;
2. Диетотерапија кај малнутриции, здебеленост и ко-морбидитетите – 7 кредити;
3. Процесирање на храна со задржан оптимален нутритивен квалитет – 7 кредити.

➤ **ИЗБОРНИ предмети**

Изборни предмети во група 1 (подгрупа а):

1. Контаминенти во храната – 5 кредити
2. Менаџмент на биотехнолошкиот сектор – 5 кредити

Изборни предмети во група 1 (подгрупа б):

1. Диетопревенција и диетотерапија – 5 кредити
2. Функционална, органска и нови храни - 5 кредити

Изборен предмет во група 2 - 4 кредити

Утврден сооднос меѓу задолжителните и изборните предмети	
Број на задолжителни предмети	8
Процент на задолжителни предмети	61%
Број на изборни предмети (група 1)	4
Процент на изборни предмети – група 1 (изборни предмети што студентите самостојно ги избираат од редот на сите наставни предмети застапени на единицата на Универзитетот)	31%
Број на изборни предмети (група 2)	1
Процент на изборни предмети – група 2 (група на изборни предмети кои студентите самостојно ги избираат од изборните наставни предмети од редот на сите изборни наставни предмети застапени во студиските програми на единиците на државните универзитети)	8%
Вкупно предмети	13

Табеларниот приказ на задолжителните и изборните предмети со распределбата на кредитите е даден во **прилог бр. 3**.

14. Податоци за просторот предвиден за реализација на студиската програма

Реализацијата на студиската програма ќе се изврши во Велес во просториите на Технолошко-технички Факултет- Велес, Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола.

Практичната настава ќе се одвива во Центарот за јавно здравје - Велес, Клиничката болница во Велес и Заводот за спортка медицина во Скопје.

15	<p>Листа на опрема предвидена за реализација на студиската програма: Податоци за опремата за изведување на наставната и истражувачката дејност.</p> <table border="1" data-bbox="316 353 858 855"> <thead> <tr> <th>Опрема</th> <th>Број</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Студентска лабораторија</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Столови</td> <td>300</td> </tr> <tr> <td>Маси</td> <td>150</td> </tr> <tr> <td>Компјутери</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>Принтер</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>Видеобим</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>Графоскопи</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Копир апарат</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Клима уред</td> <td>3</td> </tr> </tbody> </table>	Опрема	Број	Студентска лабораторија	1	Столови	300	Маси	150	Компјутери	60	Принтер	6	Видеобим	6	Графоскопи	2	Копир апарат	1	Клима уред	3
Опрема	Број																				
Студентска лабораторија	1																				
Столови	300																				
Маси	150																				
Компјутери	60																				
Принтер	6																				
Видеобим	6																				
Графоскопи	2																				
Копир апарат	1																				
Клима уред	3																				
16.	<p>Предметни програми со информации (претходно доставени) Предметната програма на студиската програма е дадена во прилог бр. 4</p>																				
17.	<p>Список на наставен кадар со наведени податоци Реализацијата на наставата во вториот циклус на студии ќе се изведува од наставници вработени на Технолошко-техничкиот факултет во Велес, а по потреба наставници од другите членки на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола, бидејќи студиската програма по нутриционизам заради интердисциплинарност на предметите во нејзината структура, спаѓа во рамките на две полиња: биотехнички науки и медицински науки и здравство. Пограмата припаѓа во подрачјето прехранбена технологија која е тесно взаемно поврзана со повеќе научни подрачја како што се фундаменталните медицински науки и здравствената нега (сестринство). Поради тоа е предвидено во нејзината изведба да учествуваат повеќе научни институции, меѓу кои Висока медицинскиот школа-Битола, Факултетот за биотехнички науки-Битола, Техничкиот факултет-Битола, Економскиот факултет - Прилеп и Технолошко - техничкиот факултет-Велес. Вклучените високообразовни единици во рамките на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ располагаат со наставно - научен кадар кој комплетно ги покрива предметните целини предвидени со програмата. Воспоставена е соработката со Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” од Скопје, Медицински факултет. По потреба е планирано да бидат поканети меѓународни експерти од Европа за приоритетните области во домен на исхраната и јавното здравје.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▲ Проф. д-р Драган Дамјановски ▲ Доц. д-р Вера Симовска ▲ Доц. д-р Анка Трајковска-Петкоска ▲ Доц. д-р Валентина Павлова ▲ Доц. д-р Горица Павловска ▲ Доц. д-р Зора Узунова <p>Исто така во изведувањето на наставата ќе бидат вклучени и наставници од другите единици на Универзитетот „Св.Климент Охридски“, Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ од</p>																				

	<p>Скопје, како и надворешни, интернационални експерти:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▲ Проф. д-р Ангела Василеска ▲ Проф. д-р Снежана Стоилова ▲ Проф. д-р Јованка Тутевска ▲ Проф. д-р Коста Сотирски ▲ Проф. Д-р Гордана Речковска ▲ Проф. д-р Каролина Илиеска ▲ Проф. д-р Самуел Садикарио ▲ Проф. д-р Владимир Какуринов ▲ Проф. д-р Александар Наумовски ▲ Проф. д-р Нинослав Ивановски ▲ Проф. д-р Ицко Ѓоргоски ▲ Научен соработник д-р Мирјана Менковска ▲ Проф. д-р Вита Должан ▲ Проф. д-р Ирена Чолик-Бариќ ▲ Проф. д-р Пере Аслимовски ▲ Проф. д-р Кофи Е. Аидо <p>Податоците за наставниот кадар се дадени во прилог бр. 5</p>
18.	<p>Изјава од наставникот за давање согласност за учество во изведувањето на настава по одредени предмети од студиската програма</p> <p>Изјавите од наставниците за давање согласност за учество во изведувањето на наставата по одредени предмети од студиската програма од втор циклус по нутриционизам ќе бидат дадени во прилог бр. 6</p>
19.	<p>Согласност од високообразовната установа за учество на наставникот за учество на наставникот во реализацијата на студиската програма</p> <p>Согласностите од високообразовните установи за учество на наставниците во реализација на студиската програма од втор циклус по нутриционизам ќе бидат дадени во прилог бр.7</p>
20.	<p>Информација за бројот на студенти за запишување во првата година на студиската програма</p> <p>Планирано е да се запишат 25 студенти.</p>
21.	<p>Информација за обезбедена задолжителна и дополнителна литература</p> <p>Задолжителната и дополнителна литература која што е наведена во формуларот за предметните програми ќе биде обезбедена од страна на универзитетот и ќе биде ставена на располагање на студентите.</p>
22.	<p>Информација за веб страница</p> <p>Информации за студиската програма ќе бидат достапни на следната веб адреса на Универзитет Св. Климент Охридски http://www.uklo.edu.mk и Технолошко-Технички Факултет Велес http://ttfv.uklo.edu.mk/</p>
23.	<p>Стручен односно научен назив со кој се стекнува студентот по завршување на студиската програма</p> <p>По завршувањето на вториот циклус студии по нутриционизам кандидатите се здобиваат со звањето Магистер по нутриционизам.</p>

24.	<p>Активности и механизми преку кои се развива и се одржува квалитетот на наставата</p> <p>Во реализацијата на овие студии од втор циклус редовно и систематски се следи и контролира:</p> <ul style="list-style-type: none"> -квалитетот во согласност со Законот и со обезбедување на активна улога на студентите во оценка на квалитетот на програмите; -се превземаат мерки за унапредување на квалитетот на курикулумот, наставата, наставниците, оценувањето и литературата; -семестрално се анкетираат студентите заради укажување на можни подобрувања на наставата и организацијата на студиите; -се следи професионалниот ангажман на студентот по неговото завршување, се остварува комуникација со студенти кои ги завршиле студиите заради увид во применливоста на знаењата и вештините стекнати на додипломските студии, заради потребата од организирање на дополнителни научни или стручни програми во процесот на континуираното образование. Внатрешни механизми за обезбедување и контрола на квалитетот на студиите претставуваат студентските анкети и самоевалуација. <p>24а. Резултати од изведената самоевалуација согласно упатството за единствените основи на евалуацијата и евалуационите постапки на универзитетите донесено од Агениција за евалуација на високото образование во Република Македонија (2002).</p>
-----	---

Прилози кон елаборатот:

Прилог бр. 1

Одлука за усвојување на студиската програма од Наставно - научниот совет на Технолошко-технички Факултет Велес, Универзитет Св.Климент Охридски.

Прилог бр. 2

Одлука за усвојување на студиската програма од Ректорската управа или Универзитетскиот сенат односно совет на научната установа.

Прилог бр. 3

Табеларен приказ на предметите во студиската програма втор циклус на студии

Прилог бр. 4

Предметна програма

Прилог бр. 5

Податоци за наставниците кои изведуваат настава на студиската програма од втор циклус

Прилог бр. 6

Изјава од наставникот за давање согласност за учество за изведување на настава по одредени предмети од студиската програма

Прилог бр. 7

Согласност од високо образовната установа за учество на наставникот во реализација на студиската програма.

Прилог бр. 5		Податоци за наставниците кои изведуваат наставана студиските програми од прв, втор и трет циклус на студии и за ментори на докторски трудови		
1.	Име и презиме	Вера Симовска		
2.	Дата на раѓање			
3.	Степен на образование	VIII		
4.	Наслов на научниот степен	Доктор на медицински науки		
5.	Каде и кога го завршил образованието односно се стекнал со научен степен	Образование	Година	Институција
		VIII- степен, доктор на медицински науки	2001	Универзитет Св. Кирил и Методиј, Медицински факултет, Скопје, Република Македонија
		VII-A степен, субспецијалист по хигиена на исхрана кај здрави и болни лица	1993	Универзитет во Белград, Медицински факултет, Белград, Република Србија
		VII-A степен, специјалист по спортска медицина	1989	Универзитет Св. Кирил и Методиј, Медицински факултет, Скопје, Република Македонија
		VII-B степен, дипломиран доктор по медицина	1979	Универзитет Св. Кирил и Методиј, Медицински факултет, Скопје, Република Македонија
6.	Подрачје, поле и област на научниот степен магистар	Подрачје	Поле	Област
7.	Подрачје, поле и област на научниот степен доктор	Подрачје	Поле	Област
		Медицински науки и здравство– 3 и Биотехнички науки - 4	Здравствена нега -3.05; Јавно здравство и здравствена заштита- 3.08; прехранбена технологија- 4.14	Хигиена – 30500; Исхрана и диететика - 30503; Спортска и училишна медицина – 30809; Здравствени индикатори – 30817; Нутриционизам - 41401
8.	Доколку е во работен однос да се наведе институцијата каде работи и звањето во кое е избран и во која област	Институција	Звање во кое е избран и област	
		ЈЗУ Здравствен дом на Скопје, Технолошко-технички факултет-Велес, УКЛО-Битола	Доцент, Нутриционизам	
9.	Список на предмети кои наставникот ги води одделно за првиот, вториот и третиот циклус на студии			
	9.1	Список на предмети кои наставникот ги води на првиот циклус на студии		
		Ред. број	Наслов на предметот	Студиска програма / институција
		1.	Здрава храна и исхрана	Прехрамбена технологија и биотехнологија, ТТФ - Велес
2.	Вовед во нутриционизмот	Нутриционизам, ТТФ - Велес		

	3.	Познавање на исхраната I и II	Нутриционизам, ТТФ - Велес	
	4.	Основи на диетотерапија	Нутриционизам, ТТФ - Велес	
	5.	Потхранетост и здебеленост	Нутриционизам, ТТФ - Велес	
	6.	Исхрана на жени, спортисти и стари лица	Нутриционизам, ТТФ - Велес	
9.2	Список на предмети кои наставникот ги води на вториот циклус на студии			
	Ред. број	Наслов на предметот	Студиска програма / институција	
	1.	Здравствени стратегии	Универзитет за менаџмент и информациски технологии, МИТ-Скопје, Факултет за менаџмент, Скопје	
	2.	Менаџмент во биотехнолошки сектор	Универзитет за менаџмент и информациски технологии, МИТ-Скопје, Факултет за менаџмент, Скопје	
	3.			
	4.			
9.3	Список на предмети кои наставникот ги води третиот циклус на студии			
	Ред. број	Наслов на предметот	Студиска програма / институција	
	1.			
	2.			
10.	Селектирани резултати во последните пет години			
10.1	Релевантни печатени научни трудови (до пет)			
	Ред. број	Автор	Наслов	Издавач / година
	1.	Simovska V., Damjanovski D., Pavlova V., Martinovski S.	Evaluation of national food habits and physical activity levels as basis for a new health promotion strategy of Republic of Macedonia.	XI International Conference "Service sector in terms of changing environment", Ohrid 27-29.10.2011. Conference Proceedings 2011:416-420. Procedia - Social and Behavioral Sciences 44 (2012) 370 – 374.
	2.	Симовска В., Дамјановска М., Видин М	Развивање вештини за здравјето низ наставата по физичко и здравствено образование – дел од националната стратегија (програма) за унапредување на здравјето низ физичка активност во Република Македонија.	Списание за научни и стручни прашања од физичката култура "Физичка култура", Скопје 2007; 3(2): 99-103
	3.	Simovska-Jarevska V., Vidin-Jarevska M.	A proposal-a measure in the modern concept of type 2 diabetes prevention focused on macronutrient content of diet and increasing cardiorespiratory fitness at high-risk obese subjects	5 th World Congress on Prevention of Diabetes and its Complications (WCPD 2008), June 1-4, 2008, Helsinki, Finland, Abstract Book 2008:44-45. http://posters.fl000.com/p882
	4.	Vidin M., Gosic K.,	Synergistic effects of nutrition,	Journal of Medical

		Vranjesevic O., Bukilica M., Tushup-Petrovic Lj., Simovska V.	physical activity and behavioural therapy on gluoregulation parameters in patients with Syndrom X	Biochemistry, Belgrade 2008:300-302. http://www.versita.com/science/medicine/jmb	
	10.2	Учество во научно-истражувачки национални и меѓународни проекти (до пет)			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач / година
		1.	Anne de Loy	Thematic Network of Dietetics	EC/AECA (2010-2013)
		2.	Olivier Toussaint	Why We Age - A road map for molecular Biogerontology	EC/RTD / FP7 – Health (2008-2010)
		3.	Alfred Rutten	EUNAAPA - European research project for Action on Aging and Physical Activity	EC/Public Health (2006-2008)
		4.	Вера Симовска	Национален проект за прекин на пушењето кај младите	Агенција за млади и спорт на Република Македонија (2009)
		5.	Александар Наумовски	Анализа и компарирање на некои антропометриски и моторни димензии кај младите од Словенија и Македонија на возраст од 11 до 14 години (2005). <i>Проектот е ѝрифайен како меѓународно билатерален од Министерството за образование и наука на Република Македонија. Реализатори: Факултет за физичка култура – Скопје, Факултет за спорт – Љубљана</i>	Факултет за физичка култура, Скопје (2005)
	10.3	Печатени книги во последните пет години (до пет)			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач / година
		1.	Вера Симовска	Ефекти на диетотерапијата и програмираната физичка активност врз дебелината и нејзините компликации	Менора, Скопје 2008, Република Македонија- ISBN 978-608-200-025-1
		2.	Вера Симовска	Здрава храна и исхрана - авторизирани предавања-интерна скрпита (во печат)	Технолошко-технички Факултет Велес, Универзитет Св.Климент Охридски-Битола (во печат)
		3.	Вера Симовска, Драган Дамјановски и Валентина Павлова	Вовед во професијата нутриционизам - авторизирани предавања-интерна скрпита (во печат)	Технолошко-технички Факултет Велес, Универзитет Св.Климент Охридски-Битола (во печат)
		4.	Вера Симовска	Првата македонска СИНДИ визија-политички и практични достигнувања	ЕД. Менора, Скопје 2008, Република Македонија- ISBN 978-608-200-030-5
		5.	Vidin M, Simovska V., Zivkovic N., Tusup-Petrovic	Synergistic effects of nutrition, physical activity and	Aurora, COBISS. SR-ID, Belgrade 2007

		Lj., Fotina L	behavioural therapy on glucoregulation parameters in patients with Syndrom X		
10.4	Печатени стручни трудови во последните пет години (до пет)				
	Ред. број	Автор	Наслов	Издавач / година	
	1.	Pavlova V., Damjanovski D., Simovska V. , Martinovski S.	Research on the dietary habits of population of different ages in the region of Veles-Macedonia	Book of Abstracts of seventh International Congress of Food Technologists, Biotechnologists and Nutritionists, Opatija, Croatia, 2011:205	
	2.	Simovska V. , Stojanovska V., Vidin M	Modern aspects of health education in the national education programme of Republic of Macedonia	I st International Symposium for Physical Education and Sport of Students "ISSUES AND PERSPECTIVES", Skopje 2005. The Book of papers 2005:69-70.	
	3.	Simovska V. , Zivanic S., Vidin M., Popovska I, Vidin O., Simovski A	The promotion of Health-Enhancing Physical Activity – Main aspect of sport/recreational medicine and public health future research and practice in Macedonia, Serbia, Monte Negro and Serbian Republic	2nd annual meeting of HEPA Europe - European network for the promotion of Health-Enhancing Physical Activity, Tampere 2006, Abstracts, EUR/5068070/9, 12 June 2006:27- 28.	
	4.	Simovska V. , Naumovski A., Simonovski Z, Vidin M.	Macedonian HEPA promotion networking: influence of sport activities on cardiorespiratory fitness of young people	15 th International Interdisciplinary Symposium "Ecology, Sport, Physical Activities and Health of Youth", Novi Sad 2007, Summary 2007:32-33	
5.	Simovska V.	Integration of obesity treatment and prevention into other chronic disease prevention efforts	Balkan Congress of Obesity, Albena 2006, The Book of Abstracts 2006:43.		
11.	Менторства на додипломски, магистерски и докторски студии				
	11.1	Додипломски работи	/		
	11.2	Магистерски работи	/		
	11.3	Докторски работи	/		
12.	За ментори на докторски трудови селектирани резултати во последните четири / пет години				
	12.1	Доказ за печатени научноистражувачки трудови во меѓународни научни списанија или меѓународни научни публикации во даденото поле (до шест) во последните пет години			
		Ред. број	Автор	Наслов	Издавач / година
		1.			
		2.			
		3.			
		4.			
	5.				
	6.				
12.2	Доказ за најмалку два печатени научноистражувачки трудови во меѓународни научни списанија со импакт фактор во даденото поле во последните пет години				
	Ред.	Автор	Наслов	Издавач / година	

		број			
		1.			
		2.			
	12.3	Доказ за најмалку три учества на меѓународни собири во последните четири години			
		Ред. број	Автор	Наслов на трудот	Меѓународен собир/ конференција
		1.	Simovska V., Pecelj-Gec M., Jorga V., Zivanic S., Vidin M	Prescription and modeling of programmed physical activity in an integrated cardiovascular disease (CVD) and other noncommunicable disease (NCD) management	The International Xth Annual Congress of the European College of Sports Science Belgrade 2005. The Book of Abstracts 2005:214.
		2.	Simovska V., Panovski N., Naumovski A., Tomic-Ckalevska D	Macedonian CINDI vision for a chronic disease strategy – Political and practical achievements, 2001-2005	European Conference on Chronic Disease Prevention “Learning from the past-planning for the future” 2005, Helsinki, The Book of Abstracts 2005:35. ec.europa.eu/health/ph_projects/2005/action1/docs/2005_1_18_frep_a1_en.pdf
		3.	Vidin-Jarevska., Simovska-Jarevska V., Mircetic V.	Diagnostic significance of glycoregulation disturbances in prediabetes	5th World Congress on Prevention of Diabetes and its Complications, Helsinki. Abstract Book 2008: 34-35.